

ENERDECA

ENHANCEMENT OF EUROPEAN RURAL DEVELOPMENT CAPABILITIES

**ENERDECA II – Ο Δημιουργικός Τουρισμός ως
μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης στις τοπικές κοινωνίες**

**ENERDECA II – Creative Tourism: A Catalyst for
Sustainable Local Development**

More here:
www.enerdeca.eu

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Λίγα λόγια

Το έργο **ENERDECA II** ήταν μια σημαντική πρωτοβουλία που χρηματοδοτήθηκε από το Υπομέτρο 19.3 (CLLD/LEADER) του ΠΑΑ 2014–2020 και υλοποιήθηκε με τη συμμετοχή περιοχών από την Ελλάδα, την Κύπρο, την Πορτογαλία και τη Λιθουανία.

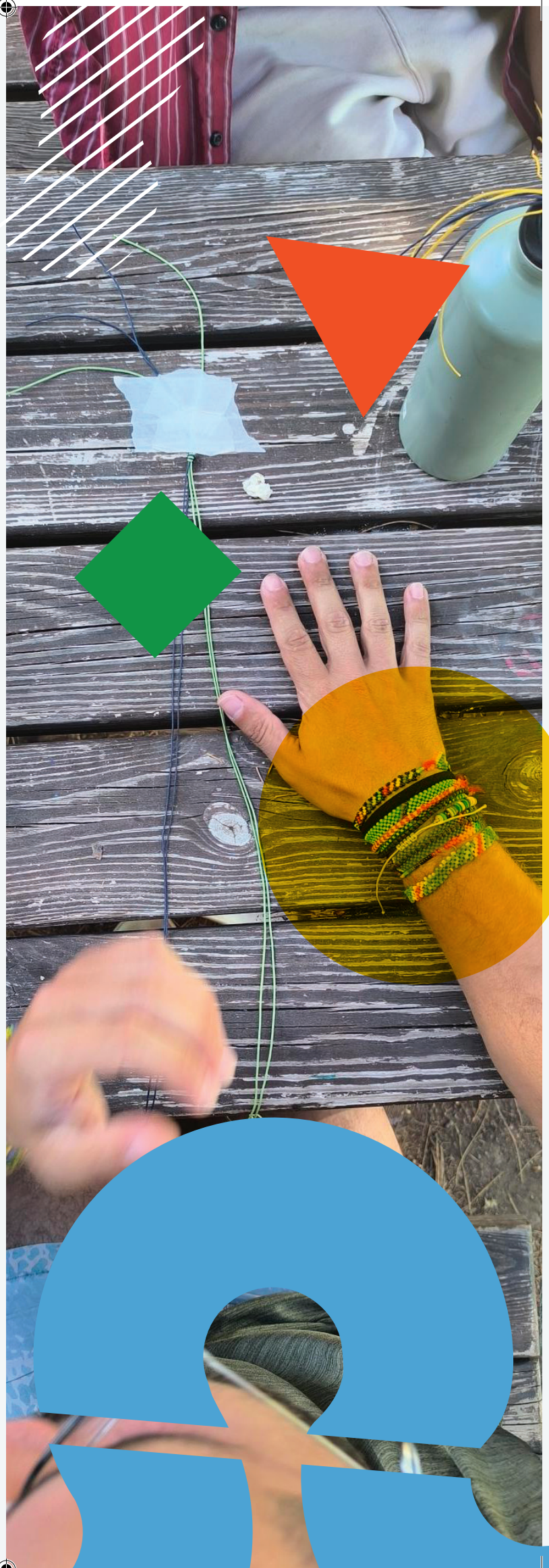
Στόχος του ήταν να αναδείξει την αξία του Δημιουργικού Τουρισμού, δηλαδή του τουρισμού που βασίζεται στη συμμετοχή των επισκεπτών σε πολιτιστικές και αυθεντικές εμπειρίες, όπως η τοπική gastronomia, η τέχνη, οι παραδόσεις και οι ιστορίες κάθε τόπου.

Με τη συμμετοχή 19 εταίρων από διαφορετικές χώρες, το έργο έδειξε πως, όταν οι άνθρωποι και οι περιοχές συνεργάζονται, μπορούν να δημιουργήσουν κάτι εξαιρετικό: τουριστικές εμπειρίες που σέβονται την τοπική ταυτότητα, στηρίζουν την οικονομία των μικρών περιοχών και ενώνουν πολιτισμούς με δημιουργικό τρόπο.

Συντονιστής του έργου ήταν η Αναπτυξιακή Καβάλας Α.Ε., ενώ κάθε περιοχή ανέλαβε να σχεδιάσει και να υλοποιήσει δράσεις που ταιριάζουν στον χαρακτήρα και τις δυνατότητές της.

Έτσι, το ENERDECA II δεν ήταν ένα ενιαίο πρόγραμμα για όλους, αλλά μια σειρά από τοπικές πρωτοβουλίες με κοινό όραμα: να γίνουν οι περιοχές μας ζωντανοί και δημιουργικοί προορισμοί για τους επισκέπτες, αλλά και πιο δυναμικές για τους κατοίκους τους. Μέσα από δράσεις εκπαίδευσης, πολιτιστικές διαδρομές, συμμετοχικά εργαστήρια και προβολή τοπικών προϊόντων και ιστοριών, το ENERDECA II ενίσχυσε την τοπική περηφάνια, ανέδειξε την πολιτιστική κληρονομιά και έδωσε νέα πνοή στον τουρισμό της υπαίθρου.

Με απλά λόγια, απέδειξε ότι ο τουρισμός μπορεί να είναι κάτι πολύ περισσότερο από διακοπές: μπορεί να είναι μια εμπειρία που δημιουργούμε όλοι μαζί.

About the Project

The ENERDECA II project was an important initiative funded under Submeasure 19.3 (CLLD/LEADER) of the Rural Development Programme (RDP) 2014–2020, implemented with the participation of regions from Greece, Cyprus, Portugal, and Lithuania.

Its main goal was to highlight the value of Creative Tourism, a form of tourism based on visitors' active participation in cultural and authentic experiences such as, local gastronomy, art, traditions, and storytelling.

With the involvement of 19 partners from different countries, the project demonstrated that when people and regions collaborate, they can create something exceptional: tourism experiences that respect local identity, support small-scale regional economies, and connect cultures in creative and sustainable ways.

The project coordinator was the Development Agency of Kavala S.A., while each participating region designed and implemented actions suited to its character and potential.

Thus, ENERDECA II was not a single, uniform project for all, but a collection of local initiatives sharing a common vision, to make their regions vibrant, creative destinations for visitors, and more dynamic places for residents. Through training activities, cultural routes, participatory workshops, and the promotion of local products and stories, ENERDECA II strengthened local pride, showcased cultural heritage, and gave new life to rural tourism.

In simple terms, it proved that tourism can be much more than holidays, it can be a shared experience that we create together.

Εκπαίδευση, Ενδυνάμωση και Εφαρμογή στην Πράξη

Ένας από τους βασικότερους στόχους και ταυτόχρονα ένα από τα πιο ουσιαστικά επιτεύγματα του έργου ENERDECA II ήταν η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου εκπαίδευσης και τοπικής ενδυνάμωσης γύρω από τον Δημιουργικό Τουρισμό.

Το έργο δεν περιορίστηκε στη θεωρητική προσέγγιση της έννοιας, αλλά εστίασε στην παροχή πρακτικών εργαλείων και γνώσεων, με στόχο να δοθεί η δυνατότητα στις τοπικές κοινωνίες να σχεδιάζουν, να υλοποιούν και να διαχειρίζονται δράσεις με ουσιαστικό πολιτιστικό, κοινωνικό και αναπτυξιακό αντίκτυπο.

Συγκεκριμένα, αναπτύχθηκε ένα σύνολο μεθοδολογιών και τεχνικών οδηγιών που καλύπτουν όλο το φάσμα της προετοιμασίας δημιουργικών τουριστικών εμπειριών: από την αναγνώριση και ιεράρχηση των σημαντικών τοπικών πόρων (ιστορικών, πολιτιστικών, φυσικών), μέχρι την ερμηνεία αυτών των πόρων προς όφελος του επισκέπτη με τρόπο κατανοητό, βιωματικό και αυθεντικό.

Παράλληλα, καταρτίστηκαν προδιαγραφές για τη διοργάνωση δημιουργικών εργαστηρίων, θέτοντας κανόνες για την ασφάλεια, την προσβασιμότητα, τον εξοπλισμό και την ενεργή συμμετοχή.

Ένα ειδικό εγχειρίδιο αφήγησης και δημιουργικής παρουσίασης περιεχομένου ενίσχυσε περαιτέρω την ικανότητα των τοπικών φορέων να αφηγούνται τις ιστορίες του τόπου τους με τρόπο ζωντανό, ελκυστικό και αποτελεσματικό.

Κεντρικό ρόλο στην εφαρμογή όλων των παραπάνω εργαλείων διαδραμάτισαν τα σεμινάρια δημιουργικού τουρισμού που υλοποιήθηκαν σε κάθε περιοχή των εταίρων.

Τα σεμινάρια αυτά δεν αποτέλεσαν απλές εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, αλλά χώρους συνεργασίας, πειραματισμού και δημιουργικής ανταλλαγής, όπου επαγγελματίες του τουρισμού, πολιτιστικοί λειτουργοί, χειροτέχνες, καλλιτέχνες, νέοι και ενεργοί πολίτες ήρθαν σε επαφή με νέες προσεγγίσεις, αντάλλαξαν εμπειρίες και αναζήτησαν κοινούς τρόπους αξιοποίησης του πολιτιστικού αποθέματος της περιοχής τους.

Η θεματολογία των σεμιναρίων περιλάμβανε θεωρητική κατάρτιση, μελέτες καλών πρακτικών από την Ευρώπη και την Ελλάδα, καθώς και βιωματικές δραστηριότητες που ενίσχυσαν την πρακτική κατανόηση των εννοιών του δημιουργικού τουρισμού.

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να σχεδιάσουν πιλοτικές δράσεις, να συμμετάσχουν σε εργαστήρια αφήγησης, τοπικής παραγωγής και σύνδεσης πολιτισμού και τουρισμού, ενώ σε πολλές περιπτώσεις αναπτύχθηκαν νέες συνεργασίες και δίκτυα, που ξεπέρασαν το πλαίσιο του έργου.

Τα αποτελέσματα αυτής της επένδυσης στην τοπική γνώση και ικανότητα είναι ήδη ορατά: ενδυναμωμένοι τοπικοί φορείς, αυξημένη εμπλοκή των κοινοτήτων, νέες αυθεντικές τουριστικές εμπειρίες και μακροπρόθεσμη προοπτική ανάπτυξης.

Το ENERDECA II δεν προσέφερε απλώς γνώση, αλλά δημιούργησε τις προϋποθέσεις για έναν νέο τοπικό δυναμισμό, βασισμένο στην παιδεία, τη δημιουργικότητα και τη συλλογική συμμετοχή.

Education, Empowerment and Practical Implementation

One of the main objectives and at the same time, one of the most substantial achievements, of ENERDECA II was the creation of a comprehensive framework for education and local empowerment, regarding Creative Tourism.

The project was not limited to a theoretical approach to the concept, but focused on providing practical tools and knowledge, enabling local communities to design, implement, and manage activities with tangible cultural, social, and developmental impact.

Specifically, a set of methodologies and technical guidelines was developed, covering all stages of preparing creative tourism experiences, from identifying and prioritizing key local assets (historical, cultural, natural), to interpreting these resources in a way that is understandable, experiential, and authentic for visitors.

At the same time, standards for organizing creative workshops were established, defining rules on safety, accessibility, equipment, and active participation.

A dedicated handbook of storytelling and creative content presentation further enhanced local stakeholders' ability to tell the stories of their places in a lively, engaging, and effective way.

A key role in applying these tools was played by the Creative Tourism Seminars held in each partner region.

These seminars were not simply training sessions, but spaces for collaboration, experimentation, and creative exchange, where tourism professionals, cultural operators, artisans, artists, young people, and active citizens came together to explore new approaches, share experiences, and seek common ways to make use of their region's cultural assets.

The seminar themes included theoretical training, case studies of good practices from Europe and Greece, and experiential activities that reinforced practical understanding of creative tourism concepts.

Participants were invited to design pilot actions, take part in workshops focused on storytelling, local production, and the link between culture and tourism. In many cases, new partnerships and networks emerged that extended beyond the project's timeframe.

The results of this investment in local knowledge and capacity are already visible: empowered local stakeholders, increased community engagement, new authentic tourism experiences, and a long-term perspective for sustainable growth.

ENERDECA II did not merely provide knowledge, it created the conditions for a new local dynamism, built on education, sense of creativity, and collective participation.

Επικοινωνία, Κληρονομιά και Προοπτικές Συνέχισης

Η επικοινωνιακή στρατηγική του έργου ENERDECA II αποτέλεσε έναν από τους βασικούς άξονες επιτυχίας του, καθώς αντιμετωπίστηκε όχι ως μια απλή δράση προβολής, αλλά ως ολοκληρωμένη προσέγγιση διάχυσης, ευαισθητοποίησης και μεταφοράς τεχνογνωσίας.

Από την πρώτη φάση σχεδιασμού έως και την ολοκλήρωση του έργου, δόθηκε έμφαση στη διαφάνεια, την προσβασιμότητα, την πολυγλωσσία και την αισθητική ποιότητα, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα μηνύματα του έργου θα φτάσουν με σαφήνεια και αντίκτυπο σε ευρύ και ποικιλόμορφο κοινό – από τοπικούς φορείς και επισκέπτες έως θεσμικούς εκπροσώπους και ερευνητικά δίκτυα.

Η δημιουργία επίσημης ιστοσελίδας, πλήρως λειτουργικής και διαρκώς ενημερωμένης, αποτέλεσε το βασικό ψηφιακό σημείο αναφοράς για την προβολή των δράσεων του έργου. Παράλληλα, αναπτύχθηκε διαδραστική πλατφόρμα για τη Διακρατική Δημιουργική Διαδρομή ENERDECA, προσφέροντας στον επισκέπτη τη δυνατότητα να εξερευνήσει τους προορισμούς, τις διαδρομές και τα σημεία ενδιαφέροντος, αλλά και να συνδεθεί με τοπικούς φορείς και εμπειρίες.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην παραγωγή έντυπου και ψηφιακού υλικού με ενιαία οπτική ταυτότητα για όλο το έργο, ενισχύοντας τη συνέπεια και την αναγνωρισιμότητα. Μεταξύ άλλων παρήχθησαν:

- Γενικό έντυπο παρουσίασης του έργου, με αποτύπωση των στόχων, εταίρων και αποτελεσμάτων,
- Τοπικά θεματικά φυλλάδια, προσαρμοσμένα στις δράσεις κάθε ΟΤΔ,
- Αφίσες, χάρτες, banners και προγράμματα εκδηλώσεων,
- Πολυγλωσσικό υλικό, με καινοτομία την έκδοση περιεχομένου σε Braille, δείχνοντας έμπρακτα τη δέσμευση του έργου στην καθολική προσβασιμότητα και κοινωνική ένταξη.

Ανάμεσα στις πλέον ουσιαστικές συνεργασίες ξεχωρίζει αυτή με το CREATOUR, την εμβληματική πορτογαλική πρωτοβουλία για τον δημιουργικό τουρισμό στην ύπαιθρο.

Μέσα από κοινές δράσεις, ανταλλαγές καλών πρακτικών και μεταφορά εμπειρίας, ενισχύθηκε η διεθνής διάσταση του ENERDECA II, αλλά και ο ρόλος του ως φορέας στρατηγικής πολιτιστικής ανάπτυξης.

Πέρα από τα άμεσα αποτελέσματα, το έργο αφήνει μια σημαντική πολιτική και τεχνική κληρονομιά για τις επόμενες φάσεις στήριξης του δημιουργικού τουρισμού στην Ευρώπη. Το οικοσύστημα πρακτικών, εργαλείων, συνεργασιών και εκπαιδευτικού υλικού που παρήχθη αποτελεί σημείο αναφοράς όχι μόνο για τις συμμετέχουσες περιοχές, αλλά και για άλλες ΟΤΔ που επιθυμούν να αναπτύξουν αντίστοιχες πρωτοβουλίες.

Η συνέχιση του έργου μέσα από την πρόταση «CREATING», στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΑΠ 2023–2027, επιβεβαιώνει την ωριμότητα και τη στρατηγική αξία του ENERDECA II.

Τα θεμέλια έχουν τεθεί: ένα νέο μοντέλο τουριστικής και πολιτιστικής πολιτικής, που αναγνωρίζει τη σημασία της δημιουργικότητας, της κοινοτικής συμμετοχής και της αυθεντικής εμπειρίας, είναι ήδη σε εξέλιξη. Με την ολοκλήρωσή του, το ENERDECA II δεν κλείνει έναν κύκλο, αλλά ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο για τον ρόλο του πολιτισμού στην τοπική ανάπτυξη, την ενίσχυση της περιφέρειας και την ευρωπαϊκή συνεργασία σε βάθος χρόνου.

Communication, Heritage and Future Prospects

The communication strategy of ENERDECA II was one of its key success pillars, as it was approached not merely as a side promotional activity but as a comprehensive framework for dissemination, awareness-raising, and knowledge transfer.

From the initial planning phase to project completion, emphasis was placed on transparency, accessibility, multilingualism, and aesthetic quality, ensuring that the project's messages would reach a broad and diverse audience — from local stakeholders and visitors to institutional representatives and research networks.

The creation of an official, fully functional and regularly updated website served as the main digital reference point for promoting project activities.

At the same time, an interactive platform for the Transnational Creative Route ENERDECA was developed, allowing visitors to explore destinations, routes, and points of interest — and to connect directly with local stakeholders and the experiences offered.

Particular attention was given to producing printed and digital materials with a shared visual identity across the entire project, ensuring consistency and recognizability. Among the materials produced were:

- A general brochure presenting the project's objectives, partners, and key results,
- Local thematic leaflets, tailored to the particularities and activities of each LAG,
- Posters, maps, banners, and event programmes,
- Multilingual materials, including a significant innovation, the publication of selected content in Braille format, demonstrating the project's concrete commitment to universal accessibility and social inclusion.

Among the most meaningful collaborations of the project was that with CREATOUR, the flagship Portuguese initiative for creative tourism in rural areas.

Through joint participation in activities, exchange of good practices, and transfer of experience, ENERDECA II strengthened its international dimension and its institutional role as a key player in shaping strategies for cultural development.

Beyond its immediate results, the project leaves behind an important policy and technical legacy for the future support of creative tourism in Europe.

The ecosystem of practices, tools, partnerships, and educational materials developed now serves as a reference point not only for the participating regions but also for other Local Action Groups wishing to launch similar initiatives.

The continuation of the project through the proposal "CREATING", under the CAP Strategic Plan 2023–2027, confirms the maturity and strategic value of ENERDECA II.

The foundations have been laid for a new model of tourism and cultural policy that recognizes the importance of creativity, community participation, and authentic experience, a model that is already taking shape.

With its completion, ENERDECA II does not mark an end but rather opens a new chapter, for the role of culture in local development, regional empowerment, and long-term European cooperation.

Πιλοτικές Δράσεις & Ερμηνευτικές Διαδρομές

Μια από τις πλέον απτές και ουσιαστικές διαστάσεις του έργου ENERDECA II υπήρξε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση πιλοτικών δράσεων δημιουργικού τουρισμού σε κάθε συμμετέχουσα περιοχή.

Οι δράσεις αυτές αποτέλεσαν το "πεδίο εφαρμογής" των γνώσεων και εργαλείων που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου, λειτουργώντας ταυτόχρονα ως παραδείγματα καλών πρακτικών και ζωντανά εργαστήρια καινοτομίας για την τοπική κοινωνία.

Κάθε δράση συνδέθηκε άρρηκτα με μια ερμηνευτική διαδρομή – δηλαδή μια θεματική διαδρομή που ενώνει πέντε (τουλάχιστον) επιλεγμένα σημεία ενδιαφέροντος.

Τα σημεία αυτά αξιολογήθηκαν και ιεραρχήθηκαν με βάση την πολιτισμική, ιστορική, αισθητική και κοινωνική τους σημασία, ενώ εξετάστηκε και η δυνατότητα δημιουργικής ενεργοποίησής τους.

Έτσι, η κάθε διαδρομή απέκτησε αφηγηματικό χαρακτήρα: έγινε ένα "νήμα" που συνέδεε μνήμες, αφηγήσεις, ανθρώπους και τόπους, προσφέροντας στον επισκέπτη μια εμπειρία με συνέχεια και βάθος, πέρα από την απλή περιήγηση.

Οι πιλοτικές δράσεις που πραγματοποιήθηκαν κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα δημιουργικών δραστηριοτήτων, όπως εργαστήρια παραδοσιακής μαγειρικής, μαθήματα λαϊκής τέχνης και χειροτεχνίας, μουσικά και χορευτικά δρώμενα, καθώς και καλλιτεχνικές παρεμβάσεις σε δημόσιους χώρους, εμπνευσμένες από την ταυτότητα κάθε περιοχής.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δράσεις αυτές δεν ήταν "τουριστικά προϊόντα", αλλά πραγματικές εμπειρίες συνεύρεσης και συνδημιουργίας.

Επισκέπτες και ντόπιοι βρέθηκαν μαζί σε έναν κοινό χώρο δράσης, αντάλλαξαν ιδέες και γνώσεις, συμμετείχαν ενεργά και συνέβαλαν στη διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου τουρισμού — τουρισμού που δεν καταναλώνει, αλλά σέβεται και συμμετέχει.

Η συμμετοχή τοπικών φορέων, επαγγελματιών, πολιτιστικών συλλόγων και δημιουργών υπήρξε καθοριστική.

Όχι μόνο ενίσχυσε τη βιωσιμότητα των δράσεων, αλλά και ανέδειξε νέες συνεργασίες, ενίσχυσε την τοπική οικονομία και δημιούργησε πλατφόρμες προβολής για άτομα και συλλογικότητες που στο παρελθόν δεν είχαν πρόσβαση στον τουριστικό διάλογο.

Pilot Actions & Interpretive Routes

One of the most tangible and meaningful dimensions of ENERDECA II was the design and implementation of pilot creative tourism actions in each participating region.

These actions served as a testing ground for the knowledge and tools developed within the project, acting both as examples of good practice and as living laboratories of innovation for local communities.

Each action was closely linked to an interpretive route, a thematic trail connecting at least five selected points of interest.

These sites were not chosen at random: they were evaluated and prioritized based on their cultural, historical, aesthetic, and social significance, while also assessing their potential for creative activation.

Thus, each route acquired a narrative dimension, becoming a "thread" that connected memories, stories, people, and places, offering visitors an experience with depth and continuity beyond simple sightseeing.

The pilot actions implemented along these routes covered a wide range of creative activities, including traditional cooking workshops with local products, folk art and handicraft lessons, musical and dance performances, and artistic interventions in public spaces, inspired by each area's identity.

It is worth noting that these activities were not "tourism products" in the conventional sense, but authentic experiences of encounter and co-creation.

Visitors and locals came together in shared spaces of action, exchanged ideas and knowledge, participated actively, and contributed to shaping a new model of tourism — one that does not consume, but respects and participates.

The involvement of local organizations, professionals, cultural associations, and creators was decisive.

It not only enhanced the sustainability of the actions but also fostered new collaborations, strengthened the local economy, and created platforms for individuals and groups who had previously lacked access to the tourism dialogue.

More here:
www.enerdeca.eu

Co-funded by Greece and the European Union

This material was created within the framework of Action 4.2 (Information and Promotional Material) of the Transnational Cooperation Project "ENERDECA II – Enhancement of European Rural Development Capabilities," which is implemented under Sub-measure 19.3 of the RDP 2014–2020. The responsibility for the content of this publication lies solely with its creators.

Το παρόν υλικό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Δράσης 4.2 (Ενημερωτικό και Προωθητικό Υλικό) του Σχεδίου Διακρατικής Συνεργασίας «ENERDECA II – Enhancement of European Rural Development Capabilities», το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του Υπομέτρου 19.3 του ΠΑΑ 2014–2020. Η ευθύνη για το περιεχόμενο του εντύπου αυτού ανήκει αποκλειστικά στους δημιουργούς του.